

Portada

Planeta Putin

Rússia, amb mà de ferro

El president Vladímir Putin, un exespia de l'antic KGB, governa Rússia amb un estil que recorda el temps de la guerra Freda. El frec a frec amb l'OTAN, la pressió militar sobre les repúbliques frontereres i, per acabar-ho d'adobar, uns mètodes semblants als estalinistes, que han forçat l'exili de gran part dels oligarques que un dia van donar suport a Putin, ho mostren. A més, la sospitosa mort d'un altre exespia, Aleksandr Litvinenko, així com la de la periodista Anna Politkovskaia, fan planar sobre Rússia l'ombra dels anys més foscos de la Unió Soviètica.

El Caucas, en el punt de mira de Putin

Al'agenda del president rus Vladímir Putin s'arrossega, des que el 1999 va rellevar Borís Ieltsin en el càrrec, una anotació setmanera setmana: Txetxènia. Si bé és cert que la guerra oberta en aquest racó del Caucas acompanya com una gran taca l'acció diària del seu Govern, també ho és que el conflicte txetxè ha donat molts rèdits electorals a l'actual estandant del Kremlin, consolidat al poder per una ciutadania russa molt mal-leable a discursos de fort component nacionalista que amaguen, sovint, realitats socials i econòmiques desfavorables. Així com hi ha aproximacions diverses a la guerra actual a la República de Txetxènia, també es poden trobar múltiples lectures per explicar els greuges i les tensions acumulats entre Moscou i el Caucas: ni es poden reduir al conflicte bèl·lic amb la guerrilla txetxena, ni és lícit limitar temporalment la conflictivitat al període posterior a l'esclat de l'URSS. Sense anar més lluny, les revoltes txetxenes contra el poder central rus, sigui d'origen tsarista, comunista o postsoviètic, claven les arrels ja al segle XVIII.

La gangrena de la violència. La primera campanya militar recent sobre Txetxènia (1994-1996), ordenada per Ieltsin, es va tancar de la pitjor manera per a Rússia: amb humiliació i la victòria de la República Txetxena d'Itxkèria. Un resultat que ja feia presagiar la represa, tard o d'hora, de les hostilitats. Tres anys més tard, per mà ja del llavors encara primer ministre Vladímir Putin, l'exèrcit rus es va tornar a plantar a les portes de la república, però amb 90.000 soldats (una campanya equiparable en xifres a la invasió soviètica a l'Afganistan). El fet és que, malgrat combats esporàdics, la segona operació política i militar russa a Txetxènia ha aconseguit el que l'anterior no va aconseguir: instal·lar un Govern promoscovita a Grozni i eliminar, un

La regió del Caucas és un dels pitjors maldecaps del president rus Vladímir Putin. Al conflicte de Txetxènia, que amenaça d'estendre's a altres repúbliques, cal afegir-hi la tensió provocada per Geòrgia, un altre país on Rússia perd influència, i també la competència de l'Azerbaidjan en el terreny dels recursos energètics.

per un, els rostres més carismàtics de la rebel·lió, com ara Aslan Maskhàdov, Abdul-Khalim Sadulàiev o Xamil Basaïev. El preu, però, ha estat molt alt: 130.000 militars desplegats a la minúscula república, desenes de milers de morts (alguns càlculs parlen del 10% de la població) i, amenaçant a l'horitzó, el perill d'estendre el polvorí de Txetxènia cap a la resta de repúbliques autònomes russes del Caucas.

De senyals en aquest sentit, no en falten. La "txetxenització" ja fa temps que s'ensuma a la veïna Ingúixia, on s'acumulen signes premonitoris —com l'augment de segrestos, purgues, venjances, raids i assassinats selectius—. I a l'est, al mosaic etnolingüístic i religiós que representa la República del Dagestan, al 2005 ja s'hi van comptabilitzar més atacs armats que a la matei-

xa Txetxènia. El brou de cultiu al Dagestan, malauradament, recorda massa el punt de partida de la guerra veïna: augment imparable de la taxa d'atur i desestructuració econòmica; corrupció entre les classes dirigents i penetració mafiosa al sistema de clans socials; lloc de pas del petroli i el gas de l'Azerbaidjan, i una implantació històricament i territorialment molt important de l'integrisme islàmic d'arrel wahhabita, que ja ha llançat crides a la guerra santa contra Rússia.

Però l'espiral de violència amb epicentre a Txetxènia ha esquitxat punts més llunyans. Ara fa un any un grup va assaltar Naltxik, la capital de la República dels Kabardins i Balkars, amb almenys un centenar de morts als carrers. I en fa dos, l'atac d'un escamot txetxè al col·legi públic número 1 de Beslan,

a Ossètia del Nord es va traduir en un terrible bany de sang i un increment tant de la legislació centralista de Moscou com de la política repressiva. I és que la gangrena de la violència no sols es propaga amb actes terroristes indiscriminats, sinó també amb un alarmant augment d'abusos de les forces de seguretat russes. Des del mateix 2004 les denúncies es multipliquen de Calmúquia a Baixkíria, passant per les regions de Kursk i de Kabardino-Balkària. El tradicional domini estatal sobre la societat, de velles reminiscències tsaristes i soviètiques, continua pesant com una llosa a la perifèria de la Federació russa, amb la "síndrome txetxèna" de fons.

Qüestió geopolítica. La tradicional divisió soviètica del Caucas entre la

Ciscaucàsia, al nord i integrada per mitja dotzena de repúbliques autònomes, i la Transcaucàsia, formada per tres joves estats sobirans al sud (Armènia, l'Azerbaidjan i Geòrgia), respon no sols a una evident separació orogràfica, amb el cim més alt d'Europa, l'Elbrus, alçant-se fins als 5.642 metres, sinó també a raons administratives i històriques, religioses, econòmiques i geoestratègiques. Per això la política del Kremlin és diferent segons el vessant del massís del Caucas a què s'adreça. Si al nord s'imposa la mà dura com a resposta a la violència a Txetxènia, les estratègies diplomàtiques són l'arma de Moscou a l'hora de defensar els seus interessos al Caucas meridional.

Això no és gens estrany, ja que els desafiaments amb què topa l'executiu

de Putin són de tota una altra mena. La impotència del Kremlin davant els processos independentistes sorgits de la descomposició de l'URSS es va suavitzar quan, proclamant-se hereva directa de l'àrea d'influència soviètica, la Federació Russa va aconseguir mantenir dins la seva òrbita, a través de la Comunitat d'Estats Independents (CEI), la majoria de les noves independències, incloses les transcaucàsiques. Si la cristiana Armènia va acceptar l'ombra protectora russa (cal recordar que és envoltada de països musulmans emparentats amb els turcs), i té vetat l'accés a l'energia àzeri pel traumàtic conflicte de Nagorno-Karabakh), Moscou va tenir més problemes per "convèncer" l'Azerbaidjan i Geòrgia de no virar cap a Occident, fins al punt d'haver de recórrer a la instrumentalització de les minories nacionals presents en aquests dos estats. Agitant d'una banda els seus moviments irredempts particulars (Abkhàzia i Ossètia del Sud, a Geòrgia, i Nagorno-Karabakh, a l'Azerbaidjan) i oferint-se de l'altra com a medidora entre les parts (amb desplegament de forces d'interposició), Rússia s'ha convertit en el garant d'una *status quo* tens a la zona, una *pax russica*, que impedeix la llibertat completa de moviments dels joves estats del sud, especialment en matèria de seguretat i macroeconomia.

Ring de russos i americans. L'èxit de la incruenta "revolució de les roses" georgiana del 2003, que va adobar el terreny al govern prooccidental de Mikhaïl Saakaixvili, ha significat per a Moscou un capgirament important a la regió. Els nous aires a Tbilissi, amb ganes de trucar a la porta de l'OTAN, amoïnen en un país on no es dubta, per congelar escenaris, a agitar fantasmes de l'era soviètica com l'imperialisme americà. La presència des de la primavera del 2002 d'un equip d'instructors militars nord-americans en sòl georgià per instruir les joves forces armades del país en la "lluita contra el terrorisme internacional" (Geòrgia té frontera comuna amb Txetxènia) primer, i la visita del president dels EUA George W. Bush el maig del 2005 a Tbilissi després han disparat les alarmes a Moscou. És en aquesta mala maror de fons que cal contextualitzar l'actual escalada

Repúbliques fantasma

El 99% dels 55.000 electors de l'autoproclamada Ossètia del Sud van tornar a votar el 12 de novembre passat (ja ho havien fet el gener del 1992) a favor de la independència d'aquest microterritori formalment integrat a Geòrgia. Tot i l'oposició internacional (EUA, CE, OSCE, OTAN...), el reelegit president Eduard Kokoiti va afirmar satisfet que la votació representa un pas més cap al "reconeixement", que en aquest racó del món significa la plena disposició a integrar-se a la República d'Ossètia del Nord, a l'altra banda del massís caucasià i dins el gran paraigua de la Federació russa. Els únics observadors "internacionals" que es van passejar el dia de la votació pels carrers de la capital Tskhinvali van ser un grup de diputats de la Duma russa i els representants de dues repúbliques fantasma més alimentades per Moscou (amb passaports, pensions i tropes d'interposició): la d'Abkhàzia, també dins de Geòrgia sobre el paper, però independent des del referèndum del 1992, i la de Transdnístria, una petita franja poblada per russòfons a l'est de Moldàvia que, ara fa dos mesos, també va passar per les urnes per reclamar la seva independència... a acostar-se a Rússia.

verbal i diplomàtica entre Rússia i Geòrgia, de resultats imprevisibles. La "crisi dels espies", que va esclatar al final del setembre passat amb la detenció de sis militars russos en territori georgià acusats d'espionatge, és fruit directe del ring internacional en què s'ha convertit Geòrgia, on es juguen els interessos russos i americans. Lluny del teòric ascendent que tenia el Kremlin sobre l'anterior president georgià Eduard Xevardnadze, Putin ha potenciat en la seva "aproximació" al nou executiu de Saakaixvili l'agitació dels dos talons d'Aquil·les nacionalistes de Geòrgia des que va recuperar la independència el 9 d'abril del 1991: les regions

separatistes d'Abkhàzia (a l'oest) i d'Ossètia del Sud (al nord), independents *de facto* gràcies al suport, discret en les formes però incondicional, de la gran tuteladora Rússia. I és que juntament amb la retirada completa de les últimes bases militars d'herència soviètica (Akhalkalaki i Batumi), prevista d'aquí al 2008, la màxima prioritat que es va imposar Saakaixvili en accedir al poder va ser i és la reunificació territorial de Geòrgia. Esperonat pel primer èxit obtingut a la regió meridional "rebel" d'Adjària, que al 2004 va acceptar pacíficament reintegrar-se a la mare pàtria, el jove president té entre cella i cella tancar el seu primer man-

dat amb els serrells abkhaz i osset resolts. Amb permís de Moscou, és clar.

Olor de petroli. Però si a Geòrgia la política russa s'ha mogut des del 1991 en la direcció de mantenir-hi un grau de presència política i militar, a l'Azerbaidjan l'interès de Moscou s'ha focalitzat a exorcitzar-hi la influència econòmica de Turquia, tot i els profunds lligams ètnics amb els àzeris. I no és estrany, perquè en aquest territori es concentra una part gens negligible de les reserves de petroli i gas de la mar Càspia. L'energia, *sancta sanctorum* de l'economia russa i arma habitual per collar els membres més discòls de la CEI, és un factor que també guia els gestos de Putin al Caucas meridional. Malgrat que Rússia, amb les immenses reserves siberianes, no necessita participar en el pastís energètic àzeri, sí que veu amb preocupació la recent modernització industrial empresa pel govern de Bakú, amb l'ajuda de grans capitals de països occidentals. L'acabada d'inaugurar línia BTC (Bakú-Tbilissi-Ceyhan), una faraònica infraestructura de transport d'hidrocarburs de la Càspia a la Mediterrània que evita trepitjar sòl armeni i rus i s'estalvia el coll d'ampolla de l'estret del Bòsfor, està cridada a ser a mitjà termini un seriós competidor per a Rússia de la distribució energètica a la dependent Europa. I més encara si s'acaba connectant a la BTC la important producció petrolera del Kazakhstan i el Turkmenistan. Conscient que el manà del petroli i el gas atorga crèdit il·limitat a l'acció política, la "democràcia dinàstica" de l'Azerbaidjan, que es va perpetuar al 2003 amb l'accés al poder d'Il·ham Aliev, fill de l'expresident Gueïdar Aliev (1993-2003), n'espera tant com el consorci d'empreses occidentals i turques de l'èxit de les noves infraestructures. De moment, els economistes profetitzen que cap al 2010 el país doblarà l'actual PNB (4.601 dòlars). Una bonança de la qual també espera treure profit Geòrgia, amb l'esperança que a la llarga l'emancipació econòmica permeti al Caucas sud desempallegar-se, definitivament, de la tutela secular russa.

Martí Crespo